

Båtsmanstorpens historia

Fram till 1630-talet användes Utskrivningsorganisationen för att se till att armén och örlogsflottan fick de soldater som behövdes för krigstjänst. För att effektivisera rekryteringen av soldater infördes den nya organisationen, Indelningsverket. Den kallades också "Det ständiga knekthållet".

En **båtsman** eller **kronobåtsman** var en militär som, i det svenska indelningsverket, tilldelades örlogsflottan för tjänstgöring ombord och som för sitt uppehälle tilldelades ett båtsmanstorp.

Minst två eller flera hemman på landsbygden bildade en s.k. rote (hemmansägarna kallades rotehållare) vars uppgift var att rekrytera en soldat, ordna bostad (stuga) för soldaten och hans eventuella familj, samt i övrigt svara för hans välfärd (årlig lön, kläder m.m.). Ibland ingick vissa förmåner, som utsäde eller annat. Armésoldaten kallades för knekt och soldaten till flottan och varven kallades båtsman (stadsbåtsman i städerna). Stugan till armésoldaten kallades soldattorp (även knekttorp) och stugan till en båtsman/stadsbåtsman kallades för båtsmanstorp.

Som kompensation för sina insatser i rekryteringen av soldater slapp rotehållarna och deras söner/drängar krigstjänst. Soldattorpen/båtsmanstorpen skulle ha ett jordstykke för odling och äng för möjlighet till kreaturshållning. Utöver huset skulle också finnas ett fähus och pörte (rökstuga). Det fanns en standard för dessa torp. De skulle vara byggda av timmer, innehålla en förstuga, en sovkammare och ett allrum med spis och ugn. Samtliga rumsgolv skulle vara belagda med plank. Kravet på innermått var angivet i aln och motsvarade med dagens mått minst 32 kvadratmeter. Ena långsidan skulle ha ett fönster på minst 60 x 60 cm.

I gengäld förväntades av båtsmännen att de skulle finnas till hands om det skulle bli krig. Varje år kallades de in några månader för att öva.

Att vara båtsman betydde att man stod ganska lågt i social ranking, någonstans strax över pigor och drängar.

I krigstjänst kunde en båtsman se ut så här. Uniformeringen växlade ganska mycket och det var bönderna i roten som ansvarade för att båtsmännen hade uniform, och övrig utrustning, men å andra sidan hade bönderna viss skattelättnad.

Efter ett riksdagsbeslut avvecklades Indelningsverket 1901 och ersattes av Allmän värnplikt.

Båtsmanstorp finns kvar på många platser i landet, som en påminnelse om ett system som fungerade i närmare trehundra år och som syftade till att staten skulle få ihop tillräckligt med sjömän till flottan. Båtsmännen var knutna till Stockholm, Göteborg och Karlskrona. Och det var i Karlskrona som båtsmännen märktes mest, framför allt för att det här gick många fler båtsmän på antalet innevånare än någon annanstans.

Precis som bland de indelta soldaterna bytte man namn på båtsmännen för att lättare skilja dem åt. De flesta fick namn efter de torp de kom från, men påhittigheten var stor. Man kunde heta Buffel, Kamel, Menlös, eller Liten och så Ful, fast det tror man mest är en försvenskning av det danska "fugl" som betyder fågel. Men de allra flesta båtsmännen fick sina namn från det torp de bodde på. Många behöll sina båtsmansnamn efter att de slutat, "tagit avsked" som termen lydde, men då fick de använda tillägget "avskedade båtsmannen".

Källor:

Britt-Marie Ohlsson, Strömma Hembygdsförening
Mats Lundin, hallgraf.com
Blekinge släktforskarförening
Soldatregistret Uppland